Joseph de Maistre

A PÁPÁRÓL (1819)*

A FELSŐBBSÉG (*SUPRÉMATIE*) ELISMERÉSE NEM SZÜL VESZÉLYT

Olvassátok a protestánsok könyveit, s úgy találjátok, hogy azok a csalhatatlanságot félelmes kényuralomnak festik, mely az ember szellemét lebilincseli, elnyomja s erejétől megfosztja, hinni kényszeríti, s gondolkozni nem engedi. Ez üres rémkép iránt való előítélet annyira ment, hogy Locke egész komolysággal merte állítani: *miszerint a katolikusok Krisztus valóságos jelenlétét (az Oltáriszentségben) a pápa csalhatatlanságába fektetett hit nyomán vallják*.[1]

Franciaország nem kevésbé növelte a bajt, amennyiben nagyrészt beengedte magát keverni az esztelenségekbe. A német túlzók aztán megtették, ami még hátra volt. Végül az Alpokon túl Rómát illetőleg oly szilárd, bár alapjában hamis vélemény támadt, hogy nem könnyű munka csak megértetni is az emberekkel, mi voltaképpen a dolog lényege.

A pápának a lelkek fölött gyakorolt e félelmes joghatósága nem lépi túl az apostoli hitvallás kereteit; a kör tehát, mint mindenki láthatja, nem végtelen, s az emberi szellemnek még elég gyakorlati tere marad e szentelt határvonalakon kívül.

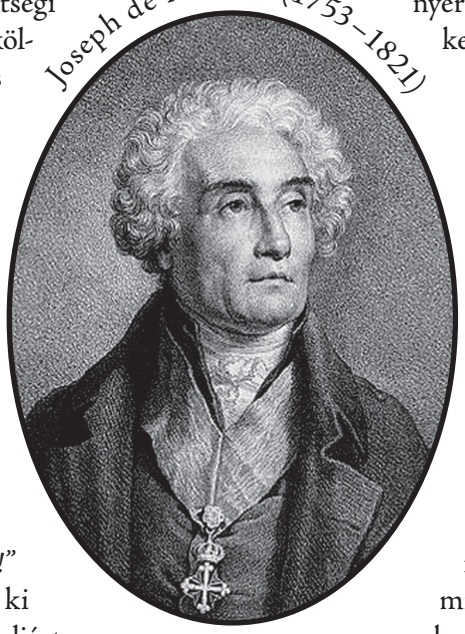
Ami az [egyházi] fegyelmet illeti, az általános vagy helyi. Az első nincs igen kiterjesztve; mert igen kevés oly pont van, mely egészen általános volna, s meg ne változtathatnék anélkül, hogy veszélyeztetné a vallás lényegét. A másik részletes körülményektől, helytől, kiváltságoktól stb. függ. De tudva van, hogy a Szentszék, mind az egyik, mind a másik pontban valamennyi egyház iránt mindenkor igen engedékeny volt; igen gyakran, sőt majd mindig ő maga ment elébe szükségeiknek és kívánalmaiknak. Mi érdeke is lenne a pápának a közösségébe gyűlt nemzeteket hiába bosszantani?

Ezen fölül van a nyugati szellemben valamiféle éles értelem, valamily gyöngéd és biztos bánásmód, mely minden egyebet mellőzve, mindenütt a dolog lényegét kutatja. Ez különösen a vallási formákban vagy szertartásokban látható, melyeknél a római egyház mindenkor a képzelhető legnagyobb engedékenységgel járt el. Tetszett például Istennek, hogy az emberi

* De Maistre József gróf: *A pápáról*. Pest, 1867, A Pesti Növendékpapság Magyar Egyházirodalmi Iskolája /Munkálatok 30/, 126–130., 101–104. és 11–14. o. (I. könyv 18. és 15. fejezet, valamint Bevezetés 1. szakasz. Az utóbbi kettő nem teljes.) A fordítást minimálisan korszerűsített változatban adjuk közre. *(A szerk.)*

[1] *„Midőn a csalhatatlanság és bizonyos személy eszméje néhány ember lelkében elválhatatlanul egyesül: ezek azonnal elfogadják egy tettnek ugyanazon időben két külön helyen való jelenlétének hitágazatát, anélkül, hogy azon csalhatatlan személy tekintélyén kívül, mely nekik azt minden kutatás nélkül hinni parancsolja, másra szükségük volna."* (John Locke: *Értekezés az emberi értelemről*. II. könyv 33. fejezet 17. szakasz.) A francia olvasókat figyelmeztetnünk kell, hogy ezen hely csak az angol szövegben található. Coste, jóllehet protestáns, e bárgyúságot kissé túlságosnak találván, nem fordította le.

újjászületés műve a víz külső jeléhez legyen kötve, oly okoknál fogva, melyek semmi áron sem önkényesek, sőt ellenkezőleg, igen mély alapokon nyugszanak, s a komoly kutatást nagyon megérdemlik. Mi a hittételt úgy valljuk, mint minden keresztény, de azt állítjuk, hogy a víz egy korsóban éppen olyan jó, mint a csendes tengerben, s hogy minden lényeges csak a víznek és embernek a kijelölt szentségi szavak kíséretében történt kölcsönös érintkezésében áll. Más keresztények azt állították, hogy *e szertartáshoz legalább egy medence elkerülhetetlenül szükséges; mert ha az ember bemegy a vízbe, bizonyosan meg lesz keresztelve, azonban, ha a víz hull az emberre, az eredmény igen kétes lesz.*

Joseph de Maistre (1753–1821)

Erre nézve el lehet mondani, mit ezelőtt több mint húsz századdal amaz egyiptomi pap mondott nekik: *„Gyermekek vagytok!"* Egyébiránt ők szabad urak, ki sem háborgatja őket; ha mindjárt egy folyót kívánnának is, mint az angol keresztelők, megengedjük nekik, csak azt ne állítsák, hogy e bemerítési szertartás szükséges a keresztség érvényességéhez, mert ezt már el nem tűrhetjük.

A keresztény vallás fő titkainak egyikében a *kenyér* teszi a lényeges anyagot. Mivel pedig az *ostya* éppen oly valóságos kenyér, mint a legnagyobb kenyér, melyet valaha emberek sütöttek: elfogadhatjuk tehát az ostyát. Ha más keresztény nemzetek azt hiszik, hogy tulajdonképpen csak az *kenyér*, mit az asztalnál ebédnél eszünk, s csak az valódi *evés*, mi *vágás* által történik: mi e keleti logikát részünkről igen tiszteljük; s teljesen meg levén győződve, hogy kik azt mai nap követik, egykor majd, ha oda jutottak, hol mi vagyunk, örömest úgy fognak tenni, mint mi: eszünkben sincs őket zavarni. Megelégszünk részünkről a könnyű, kovásztalan kenyérrel, mely a régi Húsvét, az első keresztény húsvéti ünnepélynek hasonlata *(analogie)*, és sokkal alkalmasabb, mintsem az ember gondolná, arra, hogy ily titok ünneplésére különös kenyérül szolgáljon.[2]

Ha a vízbemerítés és kovászos kenyér e pártfogói a Szentírás hamis értelmezése folytán, s az emberi természetet nem ismerve azt állítják, hogy a házasságtörés a házasság kötelét felbontja: ez valóban nyílt fölhívás a vétekre. De mindegy, mi nyakas testvéreinket soha sem kárhoztattuk nyíltan, s legünnepélyesebb alkalommal egyszerűen csak azt mondtuk nekik: *hallgatással mellőzünk benneteket, de a józan ész és a béke nevére, ne mondjátok, hogy mit sem értünk a dologhoz.*[3]

Ezen s még annyi más példa után, melyeket fölhozhatnék, melyik nemzet az, mely a római felsőbbség hatalmában saját fegyelmét és különös kiváltságait veszélyeztetve látná? Soha sem fog a pápa vonakodni az egész világot meghallgatni, s főképp eleget tenni a fejedelmek akaratának mindenben, mi kereszténynyileg lehetsé-

[2] Magától értetik, hogy türelmünk úgy ezen, mint a megelőző pontra nézve eleve föltételezi, hogy míg saját szertartásukat megtartják, a mienk érvényességét kétségbe nem vonják.

[3] *„Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docnit et docet"* stb. Tridenti zsinat, XXIV. ülés 12. kánon. „De Matrimonio".

ges. Rómában nincs szűkkeblűség, s ha mégis a kedvezés pontjában valami félteni való volna, hajlandóbb lennék részemről a túlságtól, mint a hiánytól tartani.

Dacára azonban ezen, megdönthetetlen érvekre alapított biztosítékoknak, nem kétkedem, hogy az előítélet továbbra is megmarad nyakasságában; sőt nem kétkedem, hogy jó lelkek is föl fognak kiáltani: „De ha mi sem állítja meg a pápát, hol fog majd megállni? A történelem mutatja, hogyan használhatja e hatalmat; miképp fognak bennünket biztosítani, hogy ugyanazon események újra színre nem kerülnek?"

Ez ellenvetésre, melyre bizonyosan számíthatunk, először általán azt felelem, hogy a történelemből vett példák mit sem bizonyítanak a pápák ellen, s kit sem aggasztanak a jövőre nézve, mert e példák a dolgok más sorába tartoznak, s nem abba, melynek mi tanúi vagyunk. A pápák hatalma ránk nézve akkor volt túlságos, mikor szükséges vala, hogy ilyen legyen, s mikor a földön mi sem helyettesíthette. S ez az, mit e mű folytán úgy remélek bebizonyítani, hogy minden részrehajlatlan ítélet ki lesz elégítve.

Ezek után elmémben két részre osztom azon embereket, kik tiszta szándékkal félnek a pápa intézkedéseitől, egyik osztályba a katolikusokat, másikba a többieket sorozván, s így szólok az előbbiekhez: „Mily vakság, mily tudatlan és vétkes bizalmatlanság folytán tekintitek ti az Egyházat úgy, mint valami emberi épületet, melyről az ember jogosan kérdhetné: *ki fogja azt fönntartani?* És fejét, mint közönséges embert, kiről elmondhatni: *ki fogja őt megóvni?* Ez igen közönséges, s mindamellett menthetetlen könnyelműség. Soha sem fogja a Szentszéket valamely rendellenes bitorlás terhelni; sohasem fog ott gyökeret verni az igazságtalanság és tévely, s nem fogja kijátszani a hitet a dicsvágy előnyére."

Ha pedig oly emberek, kik vagy születésük, vagy rendszerük következtében kívül esnek a katolicizmus körén, kérdezik tőlem: *mi tartja vissza a pápát?*, azt fogom felelni: *„Minden;* a kánonok, a törvények, a nemzetek szokásai, a fejedelmek, a magas törvényszékek, a nemzeti gyűlések, az elavulás, a képviseletek, az üzletek, a kötelem, a félelem, az okosság, s mind e fölött a vélemény, *a föld e királynéja*."

Ezek után ne mondja nekem senki, *hogy én tehát a pápát egyetemes egyeduralkodóvá akarom tenni:* valóban, ilyesmit távolról sem akarok, bár e *tehát*ra, mint egyebek hiányában igen kényelmes érvre, előre számítok. De miként azon iszonyú hibák, melyeket egyes fejedelmek a vallás és annak fejedelme ellen elkövettek, semmiképpen sem gátolnak, hogy a világi egyeduralmat kellőleg tiszteljem: úgy valamely pápának ugyanezen fensőség ellen netán elkövetett hibái sem akadályoznak, hogy őt elismerjem annak, aki valóban. A mindenség összes hatalmát viszonyos ellenállás kölcsönös korlátai határolják: Isten nem akart a földön nagyobb tökélyt fölállítani, másrészről elég jelt adott, melyeken kezét fölismerhetjük. Nincs a világon egy hatalom is, mely a lehetséges és önkényes föltevéseket képes volna elviselni; és ha az után ítéljük meg őket, amit tehetnek (mellőzvén azt, amit tettek), valamennyit meg kell szüntetnünk.

„(…) midőn a Szentlelket kapták, azon igazságok, melyek oly hihetetleneknek tetszettek nekik, világosakká lettek előttük."
(Pierre Nicole)

TÉNYLEGES CSALHATATLANSÁG

Ha a jogról tényekre térünk át, melyek a jog próbakövéül szolgálnak, meg kell vallanunk, hogy Szent Péter széke, tekintve határozatai bizonyosságát, természet rendje szerint fel nem fogható tünemény.

Tizennyolc század óta az egész világnak feleltek, hányszor csalatkoztak hát a pápák *kétségbe-*

vonhatatlanul? Soha. Hoztak ugyan föl ellenük nehézségeket, anélkül azonban, hogy valaha valami döntőt bírtak volna felmutatni.

A protestánsok között, sőt magában Franciaországban is, mint többször említettem, nagyítva szólnak a csalhatatlanság eszméjéről, olyannyira, hogy azt nevetséges rém gyanánt tüntetik fel; ennélfogva igen is szükséges, hogy annak tiszta és tökéletesen meghatározott fogalmát adjuk.

E nagy előjog védői tehát azt mondják, és nem mondanak semmivel sem többet, mint hogy: *a pápa az egyházhoz szabadon*[4] *és mint az iskola mondja:* ex cathedra *emelve szavát, soha sem csalatkozott és soha sem fog csalatkozni a hit dolgában.*

Az által, mi eddig történt, nem látom, hogy e tételt valaki megdöntötte volna. Mindaz, mit a pápák ellen felhoztak avégett, hogy megállapítsák, miszerint csalatkoztak, vagy egészen alaptalan, vagy nyilván azon körön kívül esik, melyet imént meghatároztam.

Az ítészet abban leli örömét, hogy a pápák hibáit felsorolja; egy percet sem téveszt szem elől az egyháztörténetből, mert felhat egész Szent Péterig. Vele kezdi sorozatát, és jóllehet az apostolok fejedelmének hibája oly tény, mely e kérdéshez éppen nem tartozik, mindazáltal az ellenpárt egy könyvében sem hiányzik, mint a pápa csalatkozhatóságának legelső bizonyítéka.

Idézek ezen pontot illetőleg írót, ha nem csalatkozom, idő szerént az utolsót azok közül, kik a francia püspöki rendből a Szentszék e nagy előjoga ellen írtak.[5] Neki a francia papság azon ünnepélyes és zavarba ejtő tanútételét kellett cáfolnia, mely 1626-ban kijelenté, *hogy a csalhatatlanság szilárdan és ingatlanul maradt meg mindig Szent Péter utódaiban.*

E nehézségből kibontakozni akarván, íme, mint mondott magának ellen a bölcs egyháznagy:

„A változtathatatlanság – úgymond – vagy a csalhatatlanság, mely egész mai napig elvitázhatlanul és állhatatosan megmaradt Szent Péter utódainál, kétségkívül nem más természetű, mint az, mely Jézus Krisztus imádságának következtében az apostolok fejedelmének adatott. Miután a történet tanúsítja, hogy a változtathatlanság vagy csalhatatlanság a hit dolgában nem biztosítja őt a botlás ellen" stb. Alább hozzáteszi: *„Az emberek hamisan túlozzák Jézus Krisztus közbenjárásának hatását, mely Péter hitben való állhatatosságának záloga volt, anélkül, hogy legkevésbé is megakadályozta volna, megalázott és előre látott botlását."*

Íme, így beszélnek a hittudósok, sőt püspökök is – én csak egyet idézek *instar omnium* –, állítván, vagy legalább, mint kétségtelen dolgot fölvetvén, hogy a katolikus egyház és Szent Péter pápasága már a Megváltó halála előtt tények valának.

Pedig ők éppúgy olvasták mint mi, *hogy ott, hol végrendelet létezik, az is szükséges, hogy a végrendelkező halála is hozzájáruljon, mivel a végrendelet csak halála után lép életbe; mert míg a végrendelkező él, addig egészen érvénytelen.*[6]

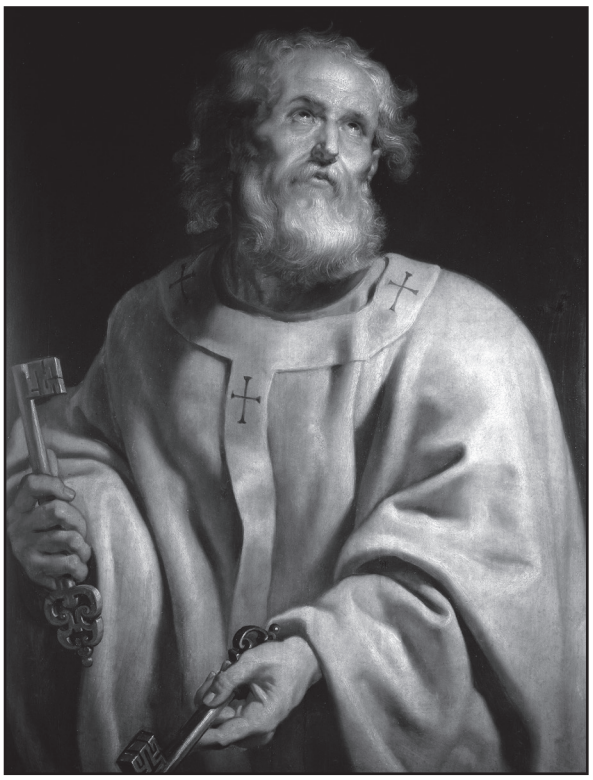
Tudniuk kell, hogy az egyház az ebédlőben alapíttatott, de a Szentlélek eljövetele előtt nyilvánosan nem létezett.

Ők olvasták a nagy jóslatot: *a ti hasznotok kívánja, hogy elmenjek. Mert ha én el nem megyek, ama vigasztaló nem jő el hozzátok; ha pedig elmegyek, elküldöm őt ti hozzátok. Midőn pedig eljö-*

[4] E szót úgy értem, hogy sem kínzások, sem üldözés, szóval semminemű erőszak sem lett légyen képes a pápát lelki szabadságától megfosztani, melynek őt határozataiban vezetnie kell.

[5] Louis-Mathias de Barral: *Défense des libertés de l'eglise gallicanne de l'assemblée du elérge de France, tenue en 1682.* Párizs, 1817, 327–329. o.

[6] Zsid 9,16–17.

Peter Paul Rubens: Szent Péter, a kulcsok őrzője (1610–1612)

vend az igazságnak Lelke, az bizonyságot teszen én rólam. Ti is pedig bizonyságot fogtok tenni rólam.[7]

Ezen ünnepélyes küldetés előtt tehát sem egyház, sem pápa, sem tulajdon értelemben vett apostolság nem létezett; minden még csak csírájában, hatalomban, várakozásban állt, és ezen állapotban maguk az igazság hírnökei sem mutattak még egyebet, mint tudatlanságot és gyöngeséget.

Nicole kimerítő katekizmusában hivatkozott ez igazságra.

„Mielőtt – úgymond – Pünkösd napján a Szentlelket vették volna az apostolok, gyöngéknek látszottak a hitben, és féltékenyeknek az emberek iránt" stb. *„De Pünkösdtől fogva csak bizalmat lehetett bennük észrevenni, csak örömet a szenvedésekben"* stb.[8] Éppen most hallottuk az igazságot beszélni; halljuk mit mond tovább: *„Nem volt-e ez nagyon is megható csoda, látni az apostolokat azon pillanatban, melyben a Szentlelket vették, annyira áthatottan az isteni világosság által (…), kik eddig tudatlanok és hibákkal telve voltak (…), míg nem volt más mesterük, mint Jézus Krisztus? Óh, imádandó és áthatatlan titok! Ti ismeritek; Jézus Krisztus noha valóságos Isten volt, nem vala elegendő arra – legalább úgy tűnik fel –, hogy megértesse velük azon mennyei tant, melynek meghonosítása végett a földre szállt (…),* et ipsi nihil horum intellexerunt.[9] *Miért? Mert még nem szállt rájuk a Szentlélek, és mivel ez igazságok mind olyanok voltak, minőkre csak a Szentlélek taníthat meg. De ugyanazon pillanatban, midőn a Szentlelket kapták, azon igazságok, melyek oly hihetetleneknek tetszettek nekik, világosakká lettek előttük."* Mások is így látták.[10] Azaz: *a végrendelet feltöretett,* és az egyház életbe lépett.

Ha ezen hiábavaló ellenvetésnél megállapodtam, az azért történt, mert ez most a leggyakoribb, és mivel kiváltképp arra szolgál, hogy azon szellemet, mely ezen nagy előjog elleneit eljárásukban vezette, igazi fényében tüntesse elő.

✣

Talán csodálatosnak fog látszani, hogy világi ember jogosultnak hiszi magát oly kérdések tárgyalására, melyek napjainkig kizárólag az egyházi

[7] Jn 16,7 és 15,26–27.

[8] Pierre Nicole: *Instructions theologiques et morales sur les sacraments*. I. köt. Párizs, 1723. „De la Confirmation" rész, 2. fej., 87. o.

[9] Lk 18,34.

[10] Louis Bourdaloue, Pünkösdről, a „Repleti sunt omnes Spiritu Sancto" kapcsán. *Mystères*. I. köt.

rend buzgalmának s tudományának látszottak fenntartva lenni. Mindazáltal remélem, hogy megvizsgálván az indokokat, melyek arra bírtak, hogy e dicső küzdtérre lépjek, minden jóakaratú olvasó helyeselni fogja azokat lelkében, s fölment engemet a jogbitorlás minden gyanúja alól.

Először is, minthogy a világi rend az utolsó század folytán különösen vétkesen viselé magát a vallás irányában: nem látom át, miért ne adhatna ugyanezen rend az egyházi íróknak néhány hű szövetségest, kik az oltár körül sorakozván, elriasztanák a káromlókat anélkül, hogy akadályoznák a papokat.

„(…) minthogy a világi rend az utolsó század folytán különösen vétkesen viselé magát a vallás irányában: nem látom át, miért ne adhatna ugyanezen rend az egyházi íróknak néhány hű szövetségest”.

Nem tudom, vajon e pillanatban nem vált-e szükségessé az ily szövetkezés. Ezer körülmény gyöngíté a papi rendet. A forradalom kifosztá, száműzé s legyilkolá; minden módon dühöngött azon elvek született védelmezői ellen, melyektől visszaborzad. A szent had régi hősei sírjaikba szállottak, s újoncok jelennek meg, hogy azok helyeit elfoglalják; ez újoncok azonban szükségképpen csekély számúak […].

Nem kevésbé bátorított fel engemet egy más elmélkedés. A vallását védő pap kétségkívül kötelességét teljesíti, s teljes tiszteletünkre méltó; de a felületes és elfogult emberek tömege előtt ez úgy tűnik fel, mintha saját ügyét védené; s noha becsületessége egyenlő a mienkkel, a figyelő mégis ezerszer észreveheté, hogy a hitetlen kevéssé gyanakszik a világi emberre, s gyakran a legkisebb ellenkezés nélkül közelébe hagyja őt jőni; márpedig mindazok, kik e vad és gyanakvó madarat figyelemmel kísérték, jól tudják, hogy hasonlíthatatlanul nehezebb őt megközelíteni, mint megfogni.

De továbbá – ha szabad így beszélnem –, ha valaki, ki éltében mindig egy fontos tárggyal foglalkozott, minden szabad pillanatát ennek szentelé, minden ismeretét e cél felé irányzá; ha – mondom – ez illető magában nem tudom, minő kifejezhetetlen erőt érez, mely szükségessé teszi, hogy eszméit terjessze: ennek, kétségkívül az önszeretet ámításaiban bíznia nem szabad, s talán van joga azt hinni, hogy az ily sugallatban, főleg ha mások helyeslésétől sincs egészen megfosztva, van mégis valami. […]

Szerencsére mi sem oly világos a lelkiismeretre nézve, mint a lelkiismeret maga. Ha nem érezném magamat általános szeretettől áthatva, mely minden versengési szellemtől, s minden polemikus indulattól teljesen tiszta, még oly emberek irányában is, kiknek rendszerei legvisszatetszőbbek előttem: Isten a bizonyságom, hogy elvetném magamtól a tollat; és merem remélni, hogy a jámbor olvasó nem fog céljaimban kételkedni. Azonban ez érzelem nem zárja ki sem meggyőződésem ünnepélyes bevallását, sem a hit tiszta s erélyes hangsúlyozását, sem a harciriadót az ismert vagy álcázott ellenséggel szemben, sem végre azon becsületes térítői buzgalmat, mely meggyőződésből ered.

Ford. A Pesti Növendékpapság
Magyar Egyházirodalmi Iskolája